

MUSLIMANSKI GENIJ

DŽELALUDDIN ES-SUJUTI (1445-1505)

(Povodom petstote godišnjice od preseljenja na ahiret)

Dr. Safvet Halilović

U islamskoj, pa i općoj povijesti, teško je naći osobu koja je napisala toliko korisnih djela iz raznih područja ljudske misli kao što je slučaj sa znamenitim islamskim učenjakom, mufessirom, muhaddisom, historičarem, šerijatskopравnim teoretičarem i pravnikom Dželaluddinom es-Sujutijem. Njegovi biografi bilježe da je napisao više od šest stotina djela. Na ahiret je preselio osamnaestog oktobra 1505. godine.

S obzirom da se u oktobru ove godine navršilo pet stotina godina od smrti tog velikog islamskog učenjaka i pisca koji je svojim djelima zadužio brojne generacije muslimana, ovaj tekst napisan je s namjerom oživljavanja sjećanja na tog muslimanskoga genija.

Osnovni biografski podaci¹

Imam Es-Sujuti je poznat kao Dželal ili Dželaluddin es-Sujuti. Njegovo pravo ime je 'Abdurrahman ibn ebu Bekr ibn Muhammed ibn Sabikuddin el-Hudajri. Rođen je u Kairu početkom redžeba 849.h./1445. godine. Njegov

¹ O imamu Es-Sujutiju napisana su brojna djela na arapskom i drugim jezicima. O arapskim izvorima vidjeti: Ez-Zirikli, *El-E'alam*, Daru-l-'ilmi li-l-melajin, Bejrut, osmo izdanje, 1989., III, str. 301-302. Na bosanskom jeziku o imamu Es-Sujutiju pisali su opširno i veoma utemeljeno: mr. Ahmed Adilović, *Velikani tefsirskih znanost*, Travnik, 2003. str. 111-129; dr. Šefik Kurdić, *Velikani hadiskih znanosti*, Zenica, 2003., str. 339-348.

otac je porijeklom iz južnog egipatskog grada Asjut, iz čega je i izvedena imenica Es-Sujuti kao oznaka za njegovo porijeklo. Odrastao je u Kairu kao jetim, s obzirom da njegov otac umro kad je Dželal imao svega pet godina. Svojim prijateljima alimima je ostavio oporuku da paze na njegovog sina. Jedan od tih alima bio je i slavni hanefijski učenjak Kemal ibnu-l-Humam.

Još kao dječak je Es-Sujuti pokazivao veliku nadarenost i želju za učenjem. U traganju za znanjem, obišao je najveće centre islamskog naukovanja u tom vremenu. S tim ciljem je putovao čak i u Indiju! Na tim putovanjima se susreo i učio pred najvećim učenjacima iz raznih područja znanosti.

Veoma rano je počeo pisati djela koja su ocijenjena kao visokonaučna. Rano je započeo i s predavanjima i podučavanjem, a bio je profesor u nekoliko vodećih obrazovnih institucija tog vremena. U četrdesetoj godini napušta sve povjerene funkcije, povlači se u samoću i piše brojna djela. U izolaciji i samoći ostaje sve do smrti, koja ga je zadesila u Kairu, uoči petka, devetnaestog džumade-l-ula, 911. hidžretske godine, što odgovara osamnaestom oktobru 1505. godine.²

² Do ovog datuma došlo se na osnovu preračunavanja hidžretskih godina u godine nove ere. O tome vidjeti: Zejnil Fajić, *Tabelarni pregled hidžretskih godina preračunatih u godine nove ere*, Sarajevo, 1982., str. 78. Interesantno je spomenuti da je autor ovog priloga putovao u Kairo – grad u kojem se rodio, živio i umro imam Es-

Imam Es-Sujuti je živio u vrijeme vladavine mameluka Čerkeza, koji su preuzeli vlast nad Egiptom od mameluka Turaka i Egiptom vladali od 784.h./1382. do 923/1517. godine.³ Historičari navode da je abasijski hilafet, nakon pada Bagdada 656/1258., prenesen u Egipat, ali su stvarni vladari, zapravo, bili mameluci. Oni su samo formalno priznavali abasijske halife, koji su se, nakon pada Bagdada, preselili u Egipat. Godine 923/1517. je osmanlijski sultan Selim (poznat kao sultan Javuz) osvojio Egipat i priključio ga ogromnoj Osmanskoj carevini.

Vladavina mameluka protekla je u znaku političkih nemira i previranja te čestih smjena vladara.⁴ Ali, i pored toga, stanje na planu nauke i obrazovanja je bilo sasvim drukčije. Mamelučki sultani, od kojih su mnogi bili obrazovani, pa su cijenili nauku i ulemu, smatrali su da će i njihova vlast biti potpomognuta i učvršćena ukoliko oni potpomognu i omogućće proces islamskog naukovanja i obrazovanja. To je, zapravo, pretpostavka napretka muslimana i ostvarenja

Sujuti - baš na petstotu godišnjicu njegovog preseljenja na ahiret, osamnaestog oktobra 2005. Evidentno je da su i danas, pet stotina godina nakon Sujutijeve smrti, kairske, aleksandrijske i druge biblioteke i knjižare diljem islamskog svijeta pune knjiga koje je iza sebe ostavio ovaj veliki islamski učenjak, rahimehullahu te'ala.

3 Mameluk (ar. *mamluk*, pl. *memalik* - izvedeno od glagola *meleke/jemliku*, što znači nešto imati, posjedovati) su zapravo robovi, ili pak poseban vojni stalež koji je bio regrutovan iz reda robova. Taj stalež je nakon pada Bagdada 656. godine (čime je označen kraj abbasijskog hilafeta), došao u same vrhove vlasti i imao utjecaja na političke i vojne tokove u naredna dva stoljeća. Taj period (od 656.h./1258. do 923/1517. godine) naziva se u historiji islama *periodom mameluka (ahdu-l-memalik)*. Opširnije o tome vidjeti: Mahmud Šakir, *Et-Tarihu-l-islami* (Historija islama), El-Mektebu-l-islami, Bejrut, osmi tom koji je posvećen mamelučkom periodu.

4 O tome najbolje govori činjenica da su se u periodu vladavine mameluka Čerkeza smijenila 22 vladara, i to većinom nasilno. Štaviše, zabilježeno je i to da su se samo u jednoj godini na prijestolju smijenila trojica sultana! Prvi relativno mirniji period njihove vladavine bio je za vrijeme sultana Zahira Hakmaka, (vladao 842-857. h. godine) za čijeg vremena je rođen i imam Es-Sujuti. Drugi period u kojem je, donekle, bilo mirno stanje i došlo do napretka na raznim poljima bio je za vrijeme sultana Kajt-beja, koji je vladao najduže od svih mamelučkih sultana: 872-901. h. godine, tj. dvadeset devet godina. On je bio pobožan vladar i pomagao je razvoj naučnih centara, tako da je period njegove vladavine išao na ruku i samome Es-Sujutiju. Vidjeti: A. Adilović, nav. djelo, str. 113.

njihove prosperitetnije budućnosti. Zbog toga su mamelučki vladari otvarali škole u kojima su predavali najeminentniji stručnjaci. Ulema i oni koji traže nauku bili su veoma cijenjeni. a iz državne blagajne (*bejtu-l-mal*) izdvajana su velika sredstva za potrebe naučnih i obrazovnih institucija. U tom periodu, uz mnoge škole i džamije su osnivane i biblioteke, koje su obilovale veoma vrijednim i skupim knjigama i rukopisima dobavljenim s raznih strana svijeta. Takva atmosfera rezultirala je procvatom raznih disciplina islamske znanosti i iznjedrila plejadu učenjaka koji su iza sebe ostavili more pisanih djela koja imaju neprocjenjivu vrijednost.⁵ Jedan od tih velikana je i imam Es-Sujuti.⁶

Sujutijev ugled u nauci

Sujutijev otac Ebu Bekr je također bio učen. Napisao je nekoliko djela i posjedovao bogatu kućnu biblioteku. U vezi s rođenjem njegovog sina Abudurrahmana (kasnije poznatog kao Dželal es-Sujuti), biografi su zabilježili interesantan događaj: jednom prilikom šejh Ebu Bekr je zatražio od svoje žene da mu donese neku knjigu. Ona je otišla da potraži tu knjigu i, dok je boravila u biblioteci, zadesili su je porođajni bolovi, tako da je sina (imama Es-Sujutija) rodila među knjigama! Zato su, u krugu porodice, imali običaj zvati ga: *Sin knjiga (Ibnu-l-kutub)*.⁷ Kao da je i taj događaj, između ostalog, najavio da će on cijeli život biti u bliskoj vezi s knjigama:

5 Dovoljno je sjetiti se imena samo nekolicine islamskih učenjaka koji su živjeli u periodu *mameluka*, čija djela su zadužila potonje generacije: šejhu-l-islam Ibn Tejmije (umro 728/1327.) i njegovi poznati učenici: Ibn Kajjim el-Dževzije (751/1350.), hafiz ez-Zehabi (748/1347.) i imam Ibn Kesir (774/1372.); zatim Tekijuddin es-Subki (756/1355.) i njegov sin Tadžuddin es-Subki (771/1369.); veliki biograf i historičar El-Mizzi (742/1340.); enciklopedist Bedruddin ez-Zerkeši (794/1391.); muhaddis el-Birzali (739/1338.), kadija Ibn Džema'a (733/1332.); slavni učenjak Ibn Hadžer el-'Askalani (umro 852/1448.); čuveni El-Makrizi, autor djela *El-Hutat* (rođen 766/1364.) i dr. Više o tome vidjeti: Safvet Halilović, *Imam Ibn Kesir i njegov tefsir*, studija objavljena u časopisu *Hikmet*, Tuzla, 1999., br. 1-4 (124-127).

6 Opširnije o navedenoj temi vidjeti u predgovoru Sujutijevog kapitalnog djela *El-Itkan fi 'ulumil-Kur'an*, koji je napisao Muhammed Ebu-l-Fadl Ibrahim, Daru-t-turas, Kairo, 1967., str. 3-4.

7 Vidjeti: *Ez-Zirikli, El-E'alam*, III, str. 301.

njihovim čitanjem, komentiranjem i pisanjem. Imam Es-Sujuti je cijeloga života uistinu bio *sin knjiga*; do te mjere da je u islamskoj, pa i cijelokupnoj povijesti ljudskoga roda teško naći osobu koja je napisala toliko knjiga iz različitih naučnih oblasti.

Od djetinstva se imam Es-Sujuti opredijelio za put učenja i traganja za naukom. Još u osmoj godini je naučio Kur'an napamet i postao hafiz, a već tada je počeo učiti napamet neka kapitalna djela iz fikha, hadisa, usula i arapske jezikoslovne znanosti. Tako je npr. naučio napamet fikhsko djelo *'Umdetu-l-ahkam* (autor Ibn Kudame), komentar istoga djela (autor Ibn Dekik el-'Id), *Minhadž* (autor En-Nevevi), gramatičko djelo *Elfijja* (autor Ibn Malik), usulsko djelo *El-Minhadž* (autor El-Bejdavi), itd. Široka naobrazba mu je omogućila da ubrzo stasa u velikog alima. U osamnaestoj godini je počeo predavati arapski jezik, u dvadesetoj ostale islamske nauke, a ubrzo nakon toga počinje izdavati fetve i baviti se idžtihadom.⁸

Dokle je imam Es-Sujuti stigao, posebno u hadisu i hadiskim znanostima, svjedoči i priznanje brojnih islamskih učenjaka – da mu u to vrijeme nije bilo ravnog. Tako npr. Ibnu-l-'Imad el-Hanbeli u djelu *Šezerat-u-zeheb* za njega kaže: "Es-Sujuti je, u svoje vrijeme, bio najveći poznavalac hadisa i hadiskih disciplina: prenosilaca hadisa, rijetkih hadiskih predaja, teksta i lanca prenosilaca, te izvođenja šerijatskih propisa iz hadisa. Sam Sujuti je rekao da je znao napamet dvije stotine hiljada hadisa, kao i to da je došao i do većeg broja hadisa, i njih bih napamet naučio!"⁹

Ukazujući na Sujutijevu učenost, posebno na planu hadiske nauke, istaknuti bosanskohercegovački alim Mehmed ef. Handžić kazao je da Sujutiju "smatraju jednim od posljednjih sposobnih hafiza hadisa".¹⁰

Na osnovu navedenog, jasno je da je Sujuti eklatantan primjer izuzetno nadarenog

8 Dr. Ahmed Smajlović, *Džealluddin es-Sujuti, Nauka o osnovama vjere*, Islamska misao, Sarajevo, 1987., br. 103, str. 18.

9 Vidjeti: Ibnu-l-'Imad el-Hanbeli, *Šezeratu-z-zeheb fi ahbari men zeheb*, Dar Ibn Kesir, Damask, 1993., priredili Mahmud i 'Abdu-l-Kadir el-Arnaut, X, str. 76.

10 Handžić Mehmed, *Uvod u tefsirsku i hadisku nauku*, Sarajevo, 1972., str. 59.

i svestrano obrazovanog islamskoga učenjaka, pravog enciklopediste. Zbog toga autori poznatih biografskih djela, nakon spominjanja njegovog imena, ističu brojne naučne titule koje je nosio. Tako, između ostalog, spominju titule: *hafiz* – ta titula označava da je on *hafiz hadisa* (a prema definiciji hadiskih učenjaka, *hafiz hadisa* je osoba koja zna napamet više od sto hiljada hadisa, uz poznavanje njihovih *seneda/lanaca* prenošenja, kao i svih prenosilaca koji se u njima spominju), *fekih* – šerijatski pravnik, *mufessir* – komentator Kur'ana, *muhaddis* – stručnjak za hadisku nauku, *'allame* – veliki učenjak, *mu'errih* – historičar, *edib* i *ša'ir* – pisac i pjesnik, itd. Na taj način oni iskazuju poštovanje i respekt prema tom islamskom geniju.

Značaj i aktuelnost Sujutijevih djela

Imam Dželaluddin es-Sujuti je napisao izuzetno veliki broj djela, tako da je teško tačno utvrditi njihov broj. Gotovo je nemoguće pronaći islamsku disciplinu o kojoj nije napisao jedno ili više djela. Biografi poput Hadži Halife (autor velikog djela *Kešfu-z-zunun*) i Ez-Ziriklija (autor čuvenog biografskog djela *El-E'alam*) spominju najmanje 600 djela, dok npr. Ahmed Š. Ikbal (autor djela *Mektbetu-l-Dželali-s-Sujuti – Biblioteka Dželala es-Sujutija*) navodi da je Sujuti napisao čak 725 djela. On ističe da je to "prečišćeni broj njegovih djela, tj. bez ponavljanja, te da su do sada štampana 234 Sujutijeva djela".¹¹ Profesor Mahmud el-Arnaut (istraživač iz Sirije, sin velikog hadiskog učenjaka 'Abdulkadira el-Arnauta) u svom osvrtu na Sujutijevu biografiju u djelu *Šezerat-u-zeheb* spominje da je u Kuvajtu publiciran poseban katalog o rukopisima imama Sujutija i mjestima gdje su pohranjeni. Prema tom katalogu, Sujuti je napisao čak 981 djelo.¹²

Neka Sujutijeva djela su manjeg obima (u jednom dijelu ili tomu), dok znatan broj njegovih djela zauzima i po nekoliko velikih tomova. Tako

11 Ahmed Adilović, nav. djelo, str. 123.

12 Katalog je naslovljen sa *Delilu mahtutati-s-Sujuti ve emakinu vudžudiha* (Vodič kroz Sujutijeve rukopise i mjesta gdje se oni nalaze), a priredili su ga Ahmed el-Haznedar i Muhammed Ibrahim eš-Šejbani. Vidjeti: Ibnu-l-'Imad el-Hanbeli, *Šezeratu-z-zeheb*, X, str. 76.

je npr. Sujutijevo tefsirsko djelo *Ed-Durru-l-mensur* štampano u šest debelih tomova velikog formata, na više od četiri hiljade stranica. A to djelo je, zapravo, rezime drugog (većeg) tefsirskog djela, koje je naslovio *Terdzumanu-l-Kur'an*, u kome je nastojao sakupiti sve u vezi s tradicionalnim tefsirskom (*et-tefsiru bi-l-mešur*).

Iako je pisao u brojnim oblastima, imam Es-Sujuti se posebno istakao u sljedećim znanostima: tefsiru, hadisu, fikhu, arapskome jeziku i njegovim disciplinama te historiji. U svakoj od tih oblasti je napisao više djela koja su, zbog svoje utemeljenosti, stila i sistematičnosti, postala obavezna literatura svima koji istražuju područja navedenih disciplina.

Dželaluddin es-Sujuti je, zapravo, prava enciklopedija islamskih znanosti. Njegov autoritet i naučni dignitet prelaze granice vremena i prostora u kome je živio. Sujutijeva djela imala su veliki uticaj na potonje generacije. Njihov uticaj je evidentan i danas na svim stranama svijeta, jer nezamislivo je da npr. neko ko proučava tefsir zaobiđe Sujutijeva djela: *El-Itkan fi 'ulumu-l-Kur'an* (najpoznatije djelo iz ulumi-Kur'ana, u kome je sistematizirao i proširio čuveno Ez-Zerkešijevu djelo *El-Burhan fi 'ulumu-l-Kur'an*), *Ed-Durru-l-mensur* (enciklopedija tradicionalnog tefsira), *Lubabu-n-nukul fi esbabi-n-nuzul* (djelo o povodima Objave), *Mu'tereku-l-akran* (djelo o kur'anskim sinonimima), *Hašije 'ala tefsiri-l-Bejdavi* (glosa na Bejdavijev tefsir), *Tefsiru-l-Dželalejn* (tefsirsko djelo koje je Sujuti napisao sa svojim šejhom Dželalom el-Mehallijem), *Tenasuku-d-durer fi tenasubi-s-suver* (o povezanosti i skladu kur'anskih ajeta i sura) i dr.

Također, onima koji izučavaju arapsku jezikoslovnu znanost su nezaobilazna literatura Sujutijeva djela: *El-Muzhir fi 'ulumu-l-lugati ve enva'iha*, *El-Behdžetu-l-mudi'e fi šerhi-l-Elfijje* (komentar Ibn Malikove Elfijje), *Šerh Kafijeti Ibn Malik* i *El-Feride fi-n-nahvi ve-t-tasrifi ve-l-hatti*.

Isti slučaj je i s izučavanjem povijesti, gdje su djela imama Es-Sujutija također mnogo važna. Iz te oblasti on je napisao: *Tarihu-l-hulefa'* (*Povijest halifa*, ovo djelo je djelimično prevedeno na bosanski), *Tarihu Misr* (*Historija Egipta*), *Tarihu Sujut* (*Historija Asjuta*), *Hatibu lejlin ve džarin fi sejl* (biografije Sujutijevih učitelja), *Tabekatu-*

l-huffaz (biografije najpoznatijih stručnjaka za hadis), *Tabekatu-n-nuhhat* (Biografije arapskih gramatičara), *Tabekatu-l-mufessirin* (biografije mufessira), *Menakibu Ebi Hanife* (o Ebu Hanifinim vrlinama), *Menakibu Malik* (o vrlinama imama Malika), *Husnu-l-muhadare fi ahbari Misre ve-l-Kahire* (o historijatu Egipta i Kaira).

Iz oblasti islamskog prava (fikha) Sujuti je napisao nekoliko djela koja u šafijskom mezhebu, kome je Sujuti načelno i pripadao, zauzimaju visoko mjesto. Tako je napisao *Džemu-l-dževami'i*, *El-Kafii Muhtesaru-l-Ahkami-s-sultanijje li-l-Maverdi* (sažetak Maverdijevog djela *El-Ahkamu-s-sultanijje*). Iz područja fikha je napisao i djela *El-Ešbahu ve-n-nezair* (o zajedničkim osnovama fikhske problematike) i *Šerhu-r-Rehabijje fi-l-feraid* (djelo o islamskom nasljednom pravu).

Interesantno je napomenuti da je imam Sujuti, rahimehullah, napisao nekoliko djela iz područja koja su izazvala, a i danas izazivaju, žučne polemike među islamskim učenjacima. Jedno od takvih djela je naslovljeno sa *Tenbihu-l-gabijj fi tenzih Ibn 'Arabijj* (*Upozorenje nemarnom o Ibn 'Arabijevoj čistoti*), u kome je stao u odbranu velikog sufijskog autoriteta Muhjiddina ibn 'Arabija (umro 638.h./1240.), autora pozantih sufijskih djela *El-Futuhatul-l-mekkijje* i *Fususul-hikem*. U tom djelu, zaključujući raspravu o Ibn 'Arabiju, Sujuti kaže: "Istina o Ibn 'Arabiju je sljedeća: potrebno je vjerovati da je on bio evlija, ali je haram čitati njegova djela (*ve-l-kavlu-l-fasl fi Ibn 'Arabijj: i'tikadu vilajetih ve tahrimu-n-nezari fi kutubih*)!"¹³ Ove Sujutijive riječi su izazvale, a i danas izazivaju, različite reakcije među muslimanskim i drugim učenjacima.

Drugo područje o kome je pisao Sujuti, a koje je izazvalo burne reakcije, jest njegovo bavljenje onim što se naziva *hisabu e'amari-l-umem*, tj. vremensko proračunavanje koliko će živjeti zajednice nebeskih religija. O tome je napisao poslanicu koju je naslovio *El-Kešf* (*Otkrivanje ili Otkrovenje*), u kojoj je, između ostalog, govorio i o tome koliki je život islamskog ummeta, što i dan-danas izaziva velike rasprave među muslimanskom ulemom, pogotovo ako se ima u

13 Vidjeti: dr. Muhammed Husejn ez-Zehebi, *Et-etfsiru ve-l-mufessirun*, Kairo, 1967., II, str. 409.

vidu da je Sujuti samo načelno govorio o nekim temama, što je kasnije različito tumačeno.¹⁴

Nakon pogleda u spisak njegovih djela, uočava se da je Sujuti, ipak, najviše djela napisao iz području hadisa i hadiskih znanosti. Pored njegovih komentara na *El-kutubu-s-sitte* (*Šest poznatih hadiskih zbirki*) te Ahmedov *Musned* i Malikov *El-Muvetta'*, Sujuti je napisao i sljedeća djela: *El-Džami'u-s-sagir* (zbirka hadisa u koju je, abecednim redom, uvrstio oko 11.000 hadisa), *Tedribu-r-ravi fi šerhi Takribi-n-Nevavi* (komentar čuvenog Nevevijevo djela *Et-Takrib* koje govori o temeljima hadiske nauke), *Erbe'üne hadisen fi fadli-l-džihad* (četrdeset hadisa o vrijednostima džihada), *El-Hasru ve-l-išā'a li ešrati-s-sā'a* (o predznacima Sudnjeg dana), *Tevdihu-d-derek fi tashihi-l-Mustedrek* (analiza Hakimovog hadiskog djela *El-Mustedrek*), *Ed-Dureru-l-muntesire fi-l-ehadisi-l-muštehire* (hadisi koji su rašireni u narodu), *Sihamu-l-isabe fi-d-da'vati-l-mudžabe* (o dovama koje se primaju), *Ajnu-l-isabe fi marifeti-s-sahabe* (o životopisima ashaba), *Et-Tibbu-n-nebevi* (o Poslanikovojoj medicini; prevedeno na bosanski), *El-L'ali el-masnu'a fi-l-ehadisi-l-mevdu'a* (zbirka apokrifnih hadisa), *El-Mudžizat ve-l-hasaisu-n-nebevije* (o Poslanikovim, s.a.v.s., mudžizama i specifičnostima njegove poslaničke misije), *Miftahu-l-Dženne fi-l-i'tisami bi-s-sunne* (o nužnosti slijeđenja i pridržavanja sunneta Božijeg Poslanika) i dr.¹⁵

Sistematičnost, preciznost, lahkoća i osebnost stila te kritičnost i maksimalna naučna argumentiranost – opće su karakteristike i odlike Sujutijevog spisateljskog rada. To je, svakako, imalo refleksije na potonje generacije,

tako da su djela tog velikana sve do danas ostala relevantan i nezaobilazan izvor za sve ozbiljnije knjige i studije o islamu, islamskoj misli, kulturi, povijesti i tradiciji. Zato se s pravom može reći da Sujuti i danas, pet stotina godina nakon smrti, ima značajno mjesto i ulogu na putu muslimanskog naukovanja i prosvjetiteljstva.

Allaha Uzvišenog molimo da nagradi Džennetom i Svojom nagradom imama Sujutija za sve što je učinio za islam, nauku i muslimane!

¹⁴ O tome vidjeti: Emin Muhammed Džemaluddin, *'Umru ummeti-l-islam ve kurbu zuhuri-l-Mehdi, alejhisselam*, El-Mektebetu-l-tevfikije, Kairo, bez godine izdanja. Spomenuta Sujutijeva poslanica poslužila je tom mladom egipatskom piscu kao osnova da napiše svoj esej i konstatuje da "život muslimanskog ummeta neće biti duži od 1.500 godina", što je izazvalo burne reakcije među Azharovom ulemom, u Egiptu i šire. Esaj su na bosanski jezik preveli Muharem Adilović i Safet Husejnović i publikovan je u Zenici (2002.) pod naslovom *Blizina pojave Mehdije i Smak svijeta*.

¹⁵ To su nazivi samo nekih Sujutijevih hadiskih djela. Nazive njegovih komentara *Šest hadiskih zbirki* kao i njegova ostala djela iz hadisa i drugih oblasti vidjeti u: Ez-Zirikli, *El-E'alam*, III, str. 301-302; Ahmed Adilović, *Velikani tefsirskih znanosti*, str. 124-125.

Summary

**THE MUSLIM GENIUS
GALAL AL-DEEN AL-SUYUTI (1445-
1505)**

Dr. Safvet Halilovic

Imam Galal al-Deen al-Suyuti is an example of extremely talented and broadly educated Islamic scholar, the real encyclopedist. The authors of biographies of famous people point to all the scientific titles Suyuti held.

He was *Hafeez of Hadeeth* (according to definition of the scholars, that is a person who knows more than one hundred thousand Prophetic sayings by heart, along with their chains of transmission and the names of transmitters), an expert in *Hadeeth* science, a great scholar, a historian, a writer, a poet and so on. All this testifies to his greatness as a scientist. One would be hard-pressed to find a person who wrote this many useful works in so many scientific fields, both in Islamic and in general human history.

His biographers note over six hundred such works. Systematic and precise approach, ease and uniqueness of style along with scientific argumentation are general characteristics of his writing. As such, he influenced future generations and so his works still remains relevant and important source for writing about Islam, Islamic thought, culture, history and tradition. It is, therefore, right to say that Suyuti, even five hundred years after his death, still holds an important place in Muslim science.

موجز

جلال الدين السيوطي (1445-1505)

د. صفوت خليلوفيتش

يعتبر الإمام جلال الدين السيوطي مثالا للعالم المسلم الواسع المعرفة والموهوب، وباختصار العالم الموسوعة. وعندما يذكر مؤلفو كتب التراجم الشهيرة اسم السيوطي يصفونه بالعديد من الألقاب العلمية، إذ يلقبونه بالحافظ وهذا يعني - حسب تعريف علماء الحديث - أنه يحفظ عن ظهر قلب أكثر من مائة ألف حديث مع معرفة سندها وجميع الرواة الذين تذكر أسماؤهم مع تلك الأحاديث. كما يلقبونه بالفقيه والمفسر والمحدث والعلامة والمؤرخ والأديب والشاعر. وإن دلت هذه الألقاب على شيء فإنها تدل على مكانة الإمام السيوطي العظيمة في العلم والتأليف. ومن النادر أن نجد في التاريخ الإسلامي والتاريخ عموما رجلا كالإمام السيوطي بهذا الكم الكبير من المؤلفات المفيدة في شتى مجالات الفكر الإنساني. ويقول المترجمون له أنه صنف أكثر من ستمائة كتاب. وتمتاز مؤلفات السيوطي بالمنهجية والدقة والسهولة وتميز الأسلوب، وكذلك بالحس النقدي وشدّة الاستناد إلى الأدلة، وبالطبع فقد انعكس هذا على الأجيال اللاحقة بحيث أن مؤلفات هذا العالم الكبير ما تزال حتى يومنا هذا مرجعا أساسيا ومصدرا لا غنى عنه لجميع الكتب والأبحاث الجادة عن الإسلام سواء في الفكر أو الثقافة أو التاريخ أو التراث. ولذلك يمكن القول وبجدارة أن السيوطي - بعد وفاته بخمسمائة عام - ما يزال يحتل مكانة مرموقة ومهمة على طريق العلم والتعليم عند المسلمين.